

С Т А Н О В И Щ Е

От доц. д-р Иван **Рашков** Кръстанов (СУ „Св. Климент Охридски”
– Богословски факултет) относно представения дисертационен труд
на редовен докторант

Силва Василева Маринова

на тема:

ХРИСТОВИТЕ ПРИТЧИ В МОНУМЕНТАЛНАТА ЖИВОПИС НА БЪЛГАРСКОТО ВЪЗРАЖДАНЕ (ХЕРМЕНЕВТИКА И ИКОНОГРАФИЯ)

за присъждане на образователната и научна степен *`доктор`* в
област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.4.
`Религия и теология` (Християнско изкуство)

Предложеният от кандидата дисертационен труд съдържа общо **293** печатни стандартни страници и включва: *Списък на съкращенията, Предговор, Увод, Три глави, Заключение, Приноси, Списък на ползваната литература, Приложения.* Научният апарат съдържа **848** бележки под линия. Приложени са и четири (**4**) публикации във връзка с темата, както и други **6** статии, които също имат отношение към дисертационното съчинение, но са отпечатани в „Църковен вестник“, а не в научни списания! Авторът прилага и **Декларация** за авторство на своето съчинение.

В **Предговора** (4-6 с.) авторът посочва мотивите за избраната от него тема на дисертацията, като отбелязва: *“Интересът към темите и сюжетите, интерпретирани от възрожденските ни зографи, които включват Христови притчи, са в центъра на научните ми интереси, както поради богословието в тях, така и поради тяхната приложимост за дидактични цели“*. Признава още, че *„цялостният процес на изследването беше много интересен и мотивиращ, което доведе до придобиване на специфични знания и обогатяване на изследователските ми и аналитични умения“*.

В **Увода** (7-22 с.) се мотивира *актуалността* на избраната тема, като се изтъква, че в последно време изследванията в областта на църковното изкуство от периода на Българското възраждане са насочени към *„нравствено-дидактични сюжети“*. Авторът правилно отбелязва, че *„все още липсва монография в българското църковно изкуство, която да е посветена на Христовите притчи“*. Именно това прави разработката на темата *„Христовите притчи в монументалната живопис на Българското възраждане (Херменевтика и иконография)“* не само актуална, но и научно предизвикателство пред изследователя.

Накратко са дефинирани отделните компоненти в структурата на дисертацията: *обект, предмет, обхват, цел, задачи и очаквани резултати*. При разработката на темата към основните методи **херменевтичен** и **иконграфски**, авторът е използвал още и *исторически, литературен, етически, правен, социологически, аналитичен, сравнителен, хронологичен, антропологически и географски*.

Направен е много подробен преглед на състоянието на проучванията по темата на голям брой наши и чужди автори. Във връзка с херменевтиката на

Притчите са ползвани „*патристичните тълкувания*“ на много св.Отци и църковни писатели.

В Първа глава „*Богословски основи на иконографията на Христовите притчи*“ с подточки (23-50 с.) са представени теоретичните постановки на двата основни метода: *херменевтичен* и *иконографски*, използвани при тълкуването на притчите и техния образен еквивалент в иконографската програма на православния храм. Правилно се отбелязва, че все още няма постигнато съгласие относно точния брой на Христовите притчи. Според отделните новозаветни тълкуватели броят им е между **32** и **46**. В „*Ерминията на Дионисий от Фурна*“ е описана иконографията на **40** притчи. Обосновано е мястото на притчите в живописния цикъл на храма с оглед на неговия архитектурен тип и литургичните функции на отделните части в него. В периода на Българското възраждане това явление се наблюдава в католикона на Рилския манастир, както и в манастирските църкви на Троянския, Бачковския, Араповския и Горноводенския манастири. Майсторите-зографи изобразяват някои притчи по-често от други. Такива са притчите за *Богаташа и бедния Лазар*, *Митаря и фарисея*, *Десетте девизи*, *Блудния син*, *Безплодната смоковница*. Правилно е обоснована причината за тяхното по-често изобразяване, а именно: те са включени в неделните евангелски четива, тълкуват се в неделните проповеди и имат връзка с големи църковни празници.

Втора глава „*Херменевтика и иконография на Христовите притчи за неделните дни от църковния календар*“ (51-170 с.). В тази глава и в следващата *Трета* е съществената част на дисертационното съчинение. Много подробно са разгледани *текст и изображения* на притчите, свързани с неделните дни на църковната година. Направен е задълбочен богословски анализ на иконографията на девет (**9**) Христови притчи. Те са представени в посочените

вече манастири: Рилския, Бачковския, Троянския, Роженския и Горно Воденския, както и в някои енорийски църкви. Тук разгледаните притчи са със сюжети, които „условно“ са придобили по-голяма популярност. Авторът прави сполучливо обобщение, отбелязвайки, че *„че притчите в тази глава са представени от зографите както в символичния им иконографски сюжет, така и в техния наративен иконографски вид от смесен тип, т.е. има смесване на символика с буквално предаване на разказа“*.

Трета глава *„Херменевтика и иконография на другите Христови притчи в българската монументална живопис от 18-19 в.“* (171-257 с.) В тази глава е анализирана херменевтиката и иконографията на *„другите Христови притчи“* – 12 на брой. Авторът ги определя като *„други“*, тъй като те не са свързани с неделните църковни празници, каквито са представени във Втора глава. Много от тези притчи са предадени чрез символични образи. Такива са *Притчата за крайъгълния камък, Притчата за светлината и тъмнината, Притчата за доброто и гнило дърво* и др. Стига се до извода, че възрожденските ни зографи са ползвали предимно *Ерминията на Дионисий от Фурна*, в която *„иконографският сюжет на повечето притчи е символичен“*. При иконографско сравнение между запазени изображения на притчите в ръкописни паметници с такива в монументалната живопис е проследена промяната на иконографския вид, който от *нاراتивен* преминава в *символичен*.

В **Заключението** (259-261с.) са посочени изводите от разработката на дисертационното съчинение. Но повечето от тях вече са дадени в *Обобщенията*, които авторът дава след всяка Глава. Посочени са трудностите, с които зографите са се срещали при изписването на притчите. Нещо, което също е отразено в основния текст на Първа и Втора глава.

Малки забележки: **Заключението** до голяма степен не отговаря на утвърдените критерии, като структурна част, в която трябва да бъдат посочени постигнатите резултати от изследването! На много места има повторения, което е излишно натоварване на текста. Това са незначителни забележки, които с помощта на съвременната компютърна техника лесно и бързо могат да бъдат поправени.

Заключителна оценка

Няма нищо свършено на този свят! Независимо от посочените малки забележки авторът притежава научен потенциал и усърдие. И нещо, което е много важно и трябва да се отчете: *за първи път у нас се осъществява цялостно научно изследване на херменевтиката и иконографията на Христовите притчи в периода на Българското възраждане.* Дисертационният труд на **Силва Маринова** има своите научни достойнства и запълва една ниша в православното богословие като цяло и по-специално в областта на християнската *иконаграфия* и *херменевтика*.

Подкрепям и си позволявам да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на **Силва Маринова** образователната и научна степен **доктор** по професионално направление 2.4. **Религия и теология** (Християнско изкуство).

София, 02 октомври 2020 г.

Доц. д-р Иван РАШКОВ

/...../